

Heraut van de Heiland

Periodethema: Geboorte en rondwandeling
Lukas 3: 1-18

VOORAF

In Lukas 1 wordt ons over de aankondiging van de geboorte van Johannes en zijn geboorte zelf verteld. Johannes betekent 'God is genadig'. Door de Heere was deze zoon van Zacharias en Elizabeth uitgekozen om de komst van de lang beloofde en verwachte Messias aan te kondigen. Door de Heilige Geest wordt Johannes zijn eerste dertig levensjaren op die bijzondere taak voorbereid. Hij leefde jarenlang in de eenzaamheid van de woestijn Judea (Luk. 1: 80). Zoals zoveel profeten voor hem droeg ook Johannes een jas van kamelenhaar ('kamelenharen mantel'), met een leren riem ('gordel') om zijn middel. Hij at wat hij daar kon vinden: sprinkhanen en wilde honing (Mark. 1: 6). Zo wordt hij voorbereid om zijn leven speciaal te wijden aan de Heere en Zijn dienst (Nazireeër). Zijn levenstaak is om de Heere te bereiden 'een toegerust volk' (Luk. 1: 17). Hij moet gaan verkondigen dat de Messias eraan komt en Zijn werk gaat beginnen. Johannes is de wegbereider van de grote Koning. Een wegbereider of voorloper ging voor de koning uit. Hij riep het volk op om de vaak slechte wegen in orde te brengen voor de komende koning. Dat was nu ook de taak van Johannes, de heraut van de Heiland.

UITLEG VAN DE TEKST

In de eerste verzen van hoofdstuk 3 wordt de tijd waarin Johannes gaat preken nauwkeurig weergegeven. Het is in het vijftiende jaar van de regering van keizer Tiberius, waarschijnlijk het regeringsjaar 27/28 of 28/29 na Chr. In die tijd is Pontius Pilatus stadhouder over Judea, Herodes een viervorst over Galilea en Filippus, zijn broer, een viervorst over Iturea en het land Trachonitis, en Lysanias een viervorst over Abilene.

Annas en Kajafas zijn hogepriester. Hoewel de Joden het hogepriesterschap zagen als een levenstaak, gaven de Romeinen het voortdurend aan iemand anders. Na zijn afzetting had Annas zijn titel behouden en was zijn schoonzoon Kajafas voor hem in de plaats gekomen. 'Onder de hogepriester Annas en Kajafas geschiedde het woord Gods tot Johannes, de zoon van Zacharias, in de woestijn', zo lezen we in vers 2. Johannes wordt in deze tijd geroepen. De gebruikte woorden herinneren aan de roeping van een oudtestamentische profeet. Johannes behoorde dan ook nog tot hun categorie, maar tegelijk was hij ook meer dan zij, omdat hij een bijzondere taak had. Hij moest de komst van de Messias niet alleen aankondigen, maar ook voorbereiden. Johannes werd aangetroffen in de woestijn. Letterlijk betekent het 'verlaten land', d.w.z. een plaats waar je helemaal bent aangewezen op de genadewerken van God. Die plaats was bijzonder geschikt om Johannes voor te bereiden op zijn taak, omdat daar alleen God bij hem was. Bovendien heeft Jesaja geprofeteerd dat de komst van de Messias zou worden voorbereid vanuit de woestijn (vgl. Jes. 40: 3-5). Hij gaat en komt in al het omliggende land van de Jordaan, 'predikende de doop der bekering tot vergeving der zonden'. De in het Grieks gebruikte werkwoordsvorm voor 'predikende' maakt duidelijk dat Johannes hier onafgebroken mee bezig is. Hij roept op tot boete en berouw. De harten moeten gereed gemaakt worden om Christus te ontvangen. De mensen die hun zonden belijden, worden door Johannes gedoopt. Zij worden helemaal ondergedompeld. Dat is het teken van de 'afwassing', de vergeving van de zonden. In het ondergaan belijdt de dopeling zijn onreinheid en schuld.

Maar van Gods kant krijgt hij de verzekering dat om Christus' wil de zonden vergeven zijn. Zo is deze doop een afbeelding van de ondergang van het oude zondige leven en leidt heen tot de zekerheid van de vergeving. Deze reiniging wordt door de afwassing met water uitgebeeld. Dat was eigenlijk vreemd voor de Joden. Zij waren immers door de besnijdenis heilig verklaard! Israël kende alleen de doop van de proselieten. Dat gold mensen die bekeerd waren vanuit het heidendom tot het Jodendom. Echter, door de prediking van de doop der bekering tot vergeving der zonden, komt uit dat de Joden net zo zondig zijn als de heidenen. Aller hart moet gericht worden op de komende Koning. Bekering is nodig. Ze moeten een nieuw leven gaan leiden. Een leven tot eer van God. Dat is het centrale thema van de prediking van de heraut van de Heiland: Johannes de Doper. In de verzen 4 t/m 6 wordt gezegd dat de profetie van Jesaja (hoofdstuk 40) vervuld wordt. Johannes is de stem van de roepende in de woestijn. Waarbij het niet in de allereerste plaats gaat om de stem, maar om de boodschap! Het citaat uit Jesaja 40 spreekt over een heraut die voor een komende koning uitgaat om de mensen van zijn komst op de hoogte te stellen. De heraut zorgde er zo voor dat de wegen voor hem gebaad waren. Zo'n heraut is Johannes voor koning Jezus, opdat alle vlees de zaligheid Gods zal zien (vers 6). Ieder zal het horen: alle vlees zal het zien. Dit is een Hebreeuwse uitdrukking voor iedereen, alle mensen, alle volken. Jezus is niet alleen de Heiland voor Israël, maar ook voor heidenen. Dus ook voor mensen als ... Théofilus (Luk. 1: 3). In Jes. 40: 3-5 belooft God Zijn volk het grote heil, Hij zal Zelf komen om verlossing te brengen. Deze belofte vindt al een eerste vervulling in de verlossing van het Joodse volk uit de ballingschap. Maar dit was slechts een voorafschaduw van het heil dat God nu openbaart en door Zijn knecht Johannes de Doper aankondigt. Vanaf nu is het heil Gods verbonden met de persoon en het werk van Jezus Christus. Velen komen naar de als profeet geklede Doper toe vanuit de steden en dorpen (Matth. 3: 5). 'Al het Joodse land' (Markus 1: 5), d.w.z.: uit het hele land van de Joden. Zelfs vanuit Jeruzalem komt een delegatie naar Johannes, om hem te vragen naar zijn bevoegdheid (Joh. 1: 19 e.v.). Johannes spreekt ze allen aan. Ook de Fariizeën en Sadduceeën. In vers 7 spreekt hij hen aan als 'gij adderengebroadsel'. Dat betekent: huichelaars. (De eieren van een adder zien er onschuldig uit, maar er zitten wel giftige slangetjes in.) 'Wie heeft u aangewezen te vlieden van de toekomstige toorn?' Wie maakt u wijs dat u door een doop, zonder waarachtige bekering, behouden kunt worden? 'Brenge dan vruchten voort der bekering waardig.' Toon metterdaad dat uw hart vernieuwd is, dat u uit God geboren bent.

Het is ook onvoldoende Abraham tot een vader te hebben (vers 8). God kan zelfs uit deze stenen, die bij de oever van de Jordaan liggen, Abraham kinderen verwekken. Wie tot het volk van God wil behoren, moet niet uit Abraham, maar uit God geboren worden. Er is haast bij, want de Koning komt! Het oordeel wacht. De bijl ligt al klaar. En, is er geen vrucht van bekering dan zal de bijl toeslaan (vers 9). Met dit beeld maakt Johannes duidelijk dat alles gereed is voor het oordeel van God. Driemaal is er in de zin sprake van een tegenwoordige tijd, hiermee krijgt het ophanden zijnde oordeel van God des te meer nadruk. Onvruchtbare bomen zijn waardeloos. Ze moeten worden verbrand, zeker als je van hun opbrengst moet leven. Want onvruchtbare bomen nemen de plaats in van bomen die wel vrucht dragen. Dat wisten de Joden maar al te goed. Met deze voor zijn luisteraars bekende begrippen wil Johannes hun op het hart binden dat ze ernst moeten maken met hun leven voor God. Uit de woorden en daden van een mens kun je aflezen hoe zijn hart is. Alle valse zekerheid moet uit de weg worden geruimd (vgl. Jer. 11: 16 en Ezech. 15: 6), voor het te laat is. Nog steeds is er tijd om zich te bekeren en vruchten van een leven in gehoorzaamheid voort te brengen (vgl. vers 8). In het spreken van Johannes weerklinkt de oudtestamentische verwachting van de Messias die heil zal brengen voor de rechtvaardigen en gericht voor de goddelozen. Evenals na de prediking van Petrus met Pinksteren, worden mensen door de woorden van Johannes geraakt en vragen ze: 'Wat zullen wij dan doen?' Vervolgens gaat hij twee voorbeelden geven van vruchten van bekering. Die twee rokken of onderkleden heeft, dele hem met die geen heeft en die voedsel heeft, doet ook zo (vers 10-11). Er komen ook tollenaars tot hem met dezelfde vraag. Johannes zegt niet dat ze hun beroep moeten opgeven, maar ze moeten wel eerlijk zijn. Ze mogen mensen niet meer betalen dan hen is opgelegd (vers 12-13). Dan zijn er ook soldaten die vragen wat ze moeten doen. Johannes zegt: 'Doet niemand overlast, en ontvreemdt niemand het zijne met bedrog, en laat u vergenoegen met uw bezoldigingen (soldij of loon)' (vers 14). Allemaal zonden die in hun beroep voorkwamen. Door Johannes' prediking en optreden denken de mensen dat Johannes zelf de Messias, de Christus, is (vers 15). De verwachtingen zijn hoog gespannen. Eeuwenlang had de profetie gezwegen. Johannes echter weersprekt die gedachte resoluut. 'Ik doop u wel met water; maar Hij komt, Die sterker is dan ik, wien ik niet waardig ben, de riem van Zijn schoenen te ontbinden.' Hij zegt heel duidelijk wie hij is: een knecht, een slaaf van de Messias, Die komende is. Dat wil zeggen, ten opzichte van Hem ben ik, die jullie voor de Messias houden, zelfs niet waardig het werk van de minste slaaf te doen.

Hij is sterker dan ik. Hij zal de strijd met de boze aanbinden en... overwinnen! Hij alleen kan en zal door Zijn kracht doen opstaan tot een nieuw leven. Dat kan Johannes niet. Johannes doopt met water. De Komende, de Sterkere zal dopen met de Heilige Geest en met vuur. Johannes geeft slechts het teken. De Heere Jezus geeft de zaak Zelf! Dopen met de Heilige Geest en met vuur betekent enerzijds: zoals de Heilige Geest op Pinksteren kwam in het teken van vuur, zo zal Hij ook komen. Hij zal komen om de vervulling, de overvloed van de genade te schenken. Hij zal komen om te vernieuwen, aanduidend: de reinigende en zuiverende werking van Gods Geest. Vuur heeft echter ook nog een andere betekenis. Daarom anderzijds: Hij zal komen met de veroordelende kracht van het gericht (vers 17). In vers 18 lezen we hoe Johannes nog vele andere dingen vermaand om hen in het juiste spoor te brengen en het evangelie verkondigt.

TER OVERWEGING

- Gods werk gaat door. Ook al lijkt het hopeloos. In een donkere tijd, zonder verwachting, stuurt God Zijn getuige. Om van het Licht te getuigen. Voor mensen in het donker. Zo staat de prediking van Johannes de Doper in het kader van de komst van het Koninkrijk van God. Ondanks al het afwijken van Gods woorden door het volk zal dit Koninkrijk dus toch komen. Van God uit, omdat Hij het beloofd heeft. En met dat machtige Godswoord mogen ook wij in deze tijd staan en dat doorgeven! Wij mogen de kinderen wijzen op het wonder dat God Zelf een nieuw begin gemaakt heeft.
- De boodschap van Johannes is dezelfde boodschap die wij vandaag ook in alle eenvoudigheid en in alle eerlijkheid aan de kinderen hebben te brengen. 'Bekeert u.' Dat is gelukkig niet een sombere boodschap waarmee we hen bang maken.

Immers in deze boodschap mag doorklinken de rijkdom van Gods genade, dat Hij de weg ter zaligheid bekendgemaakt heeft. Zaligheid die er is in de beloofde en nu komende Koning. Tegelijk dienen we ons er ook van bewust te zijn hoe groot onze verantwoordelijkheid in deze is. Immers door de prediking vindt de scheiding tussen koren en kaf al plaats. Zie ook Heidelbergse Catechismus, zondag 31: de prediking als sleutel van het hemelrijk. Dat doet ons weten waar we bij horen. Dat roept tegelijk nog steeds op tot bekering!

- Bekering moet in de vruchten zichtbaar worden. Heel concreet noemt Johannes voorbeelden van goede werken voor de schare, de tollenaars en de krijgslieden. Goede werken komen voort uit een waar geloof, zijn in overeenstemming met Gods wet en strekken tot Gods eer. Hierover kan met de ouderen n.a.v. vraag en antw. 91 van de Heidelbergse Catechismus worden doorgesproken.

GELOOFSLEER

Zie Heidelbergse Catechismus, zondag 33 over bekering: 'In hoeveel stukken bestaat de waarachtige bekering des mensen?' 'In twee stukken: in de afsterving van de oude, en in de opstanding van de nieuwe mens.'

DE DOOP VAN JOHANNES DE DOPER

De doop was in de tijd van Johannes bekend in Israël, maar tegelijkertijd was de doop van Johannes uniek: hij doopte geen heidenen, maar juist Joden! Dat was in die zin nog nooit gebeurd en daarom ging men hem 'de Doper' noemen. Waarom Joden dopen? Hiermee zette Johannes ze op één lijn met de heidenen: naar hun innerlijk gold ook van hen: u bent wel besneden, maar geen ware Israëliet (zie Van Kooten, 'Aan Zijn voeten', 26.1).

